

ŽEMĖS ŪKIS ŽEMAIČIUOSE

JUOZAS PETRULIS

Šioje publikacijoje rašomas žemės ūkis Lembo, Grimzdų, Paragaudžio, Papinaujo (Kvėdarnos valsčiaus, Tauragės apskritis) ir Legų (Rietavo valsčiaus Telšių apskritis) kaimuose. Aprašant laukų apdirbimą, daugiausia dėmesio skirta tam, kaip buvo dirbama maždaug prieš 45–60 metų. Žinių suteikė Kazimieras Ruigis, 53 metų amžiaus Lembo kaimo gyventojas, nemažai ką dar atsiminęs iš savo tėvo Kazimiero Ruigio, mirusio prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Jis puikiai pažinojo plačią savo apylinkę, daug ką galėjo papasakoti apie jos žmonių gyvenimą ir darbus.

GAMTOVAIZDIS SENOVĖJE

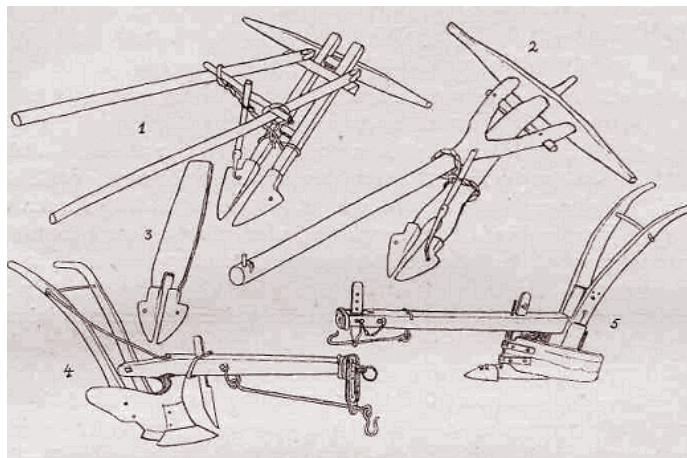
– Senovėje kaimo nuo kaimo nematydavai – tiek miškų čia būdavo, – pasakoja Adomas Narbutas, 87 metų amžiaus Grimzdų kaimo gyventojas.

Lembo, Grimzdų bei Legų kaimų galulaukėmis teka Jūros upė, o į ją įteka nemažas Aitros (Atros) upelis, kuris prieš 60–70 metų tekėjo per neįžengiamas girias.

Apie Lembo kaimo laukų senovę pasakoja tokia legenda: „Labā senē čie būva tik maža akštēlė. Atru nu kažkur atplaukė (laiveliu) žmogs, uns sustoji, apsikirta ir įsitvėrė“¹ (įsikūrė).

Senovėje tokių, kaip šiandien, laukų – ištisų plotų, nebuvo. Kiekviename lauke būtinai būdavę miško, tuo būdu, laukai būdavę šmotais (gabalais) padalinti, o šie – dirbamais rėžiais.

Kad iš tikrųjų šioje apylinkėje senovėje būta ištisų girių, kurios supo kaimus bei jų laukus, kalba tai, kad dar yra išlikusių tų miškų pėdsakų: čia keroja kadugiai, pušaitės, eglaitės bei auga miško žolės – šilai, uogienojai. Per pastaruosius 50 metų Lembo kaimo ganyklų vaizdas labai pakito: vietomis iš buvusio nemažo miško šiandien yra likę tik reti krūmai, o kartais ir jų nebėra. Pačių ganyklų plotai per minėtą laikotarpį beveik nepakito, nes, pastaruoju laiku išarus tam tikras

III lentelė: 1. Žambris dviejų miėtų išara. 2. Žambris medžio šakos išara. 3. Žambrio išara – lentos išara. 4. Plūgas medinis, porinis. 5. Plūgas medinėmis verstuvėmis, vagojimui skirtas

ganyklų dalis, laukai (dirvos) tik nežymiai išplėstos.

SAUSINIMAS

– Seniejā liūb pasakoti, kad dirvoms žemi liūb nužiūrėti kur vandū nestūv, – sako K. Ruigis.

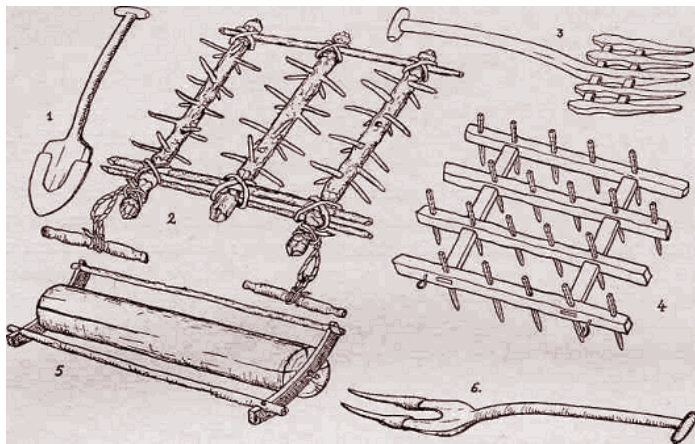
Šios apylinkės laukuose iš tikrųjų, senų, užslinkusių r a v ū n ė nematyti. Tačiau, kai iškildavo reikalas, kur n u l i n k i a u, būdavę iškasamas r a v a s. Kasant ravą, jei p r a r ė ž i u i, kam prieidavo eilė, per savo žemę turėdavo kasti. Tuo tarpu jei ravą reikėdavo kasti išilgai rėžio, kasdavosi vienas, tas, kuriam reikėdavo.

PASKIRSTYMAS

Nuo seno čia kiekvienas laukas turi savo pavadinimą, pvz., Lembo kaime yra šilodaržas, ilgieji rėžiai, stageliškės, pablendis. Šios apylinkės daugelio kaimų laukai turi ne po tris, bet dažnai po 5 ir daugiau laukų. Daugialaukių Lembo bei Grimzdų kaimuose nuo seno būta, nes, anot senųjų patirties, taip esą patogiau, o ir sąlygos neleido žemių į tris laukus suskirstyti, nes vietomis per lauką eina labai nederlingos žemės plotai; tokios vietos naudojamos kaip ganyklos. Antra, patirtis parodė, kad greitas a t s ė l i s būna menkas. Penkialaukius praktikuoti esą ekonomiška. Kiekvienas laukas krečiamas kas penkti metai. Į nukrėstą lauką (pūdymą) sėjami rugiai. Po rugių sėjami linai arba avižos.

Laukus nuo seno kirsdavo keliukai, kurie dažniausiai būdavo riba tarp laukų. Jais taip pat ir vaikščiojama. Dar visai neseniai, iki Didžiojo karo (Pirmojo pasaulinio), šioje apylinkėje (ypač Lembo, taip pat ir kituose kaimuose) kiekvienas laukas būdavo rūpestingai aptvertas. Dabar, kai senosios tvoros sunyko, o naujoms trūksta medžiagos, laukai nebetveriami. Ganyklas, kaip ir anksčiau, nuo laukų skiria rūpestingai padarytos tvoros.

(Nukelta į 20 p.)

IV lentelė: 1. Kastuvus ridlia. 2. Šakarnios. 3. Šakės keturrąžės. 4. „Vartų“ formos akėčios. 5. Volas. 6. Šakės

(Atkelta iš 19 p.)

ARIMO ĮRANKIAI

Senesniųjų šios apylinkės žmonių, atsimenančių savo tėvų pasakojimus, teigimu, šioje apylinkėje senovėje žemę jaučiais dirbdavę tik didesniuose gyvenimuose (stambesniuose ūkiuose) bei dvaruose. Šiaip jau paprasti kaimo gyventojai (mažų ūkių savininkai) žemę dirbdavo arkliais. Gyvenimuose, kuriuose žemę dirbdavo jaučiais, pastaruosius kinkydavo į plūgą su žaginiu (jungu), porį, arba tiesiai – į jaučių jungą.

Šios apylinkės žmonių atmenamas seniausias arimo įnagis buvo žambris. Vienu ir tuo pačiu laiku jų būta dviejų tipų: žambris medžio šakos išara ir – žambris iš lentos padaryta išara, (III lentelė 1–3 pav.).

Žambrio su šakos išara konstrukcija pagaminimas:

Iš pradžių išarai būdavo parenkamas specialus medis – kamienas (dažniausiai beržo medžio), kuris turėdavo dvi vienodo storumo šakas. Išarai šakė būdavo tuo naudinga, kad natūraliai išaugę noragams užleisti špika būdavo labiau patvarūs. Senesnio tipo žambriai būdavę vienaieniai – su dišlium. Dišlius būdavę dvišakas ir šakės būdavo pritaikomos prie užungalio. Per šakes būdavo perkalami skersukai. Šią dalį sutvirtindavo po išarą. Vėliau dišlius su išara („šakės“ pašaknyje) būdavo sutvirtinamas tvėre – vytimis bei virvėmis. Ant šakių galų užleistos runkturos, su išara sujungtas ir per jos vidurį (ar po ja) išsikiša k i l u k s. Prie tvėrių pritaikyta (ant virvutės, laisvai) verstuvikė – kabliukas, mediniu koteliu, kurio galas įstatomas tai į vieną, tai į antrą noragą. Dišliaus gale, ant atitinkamo medinio (vėliau – geležinio), k e b e k l i o, pritaikytas brontas, ant kurio galų – plėškės (III lent. 1 pieš.).

Žambris su išara padarytas iš medžio lentos (vietoj natūralios šakos noragams uždėti, padarytų špikų) turėdavo tas pačias savybes kaip ir aukščiau aptartasis žambris (III lent. 2 pieš.). Tiek pirmasis, tiek ir antra-

sis būdavo naudojamas tuo pačiu laikotarpiu ir išnyko panašiu metu – maždaug prieš 50–60 metų.

Vėlesnio laikotarpio žambrio tipas, kuris ir iki šiol iš dalies yra naudojamas (bulvėms bei batviniams vagoti), nuo pirmųjų žambrių skiriasi tuo, kad pastarasis vietoje dišliaus turi ienas. Ienos yra įtaisytos runkturoj. Brontas tvirtomis virvėmis pririštas ant tvėrės. Pastarojo žambrio išara – dviejų miėtų, arčiau noragų, sujungtų skersukais, o galai įleisti į runkturą. Kinkant į šio tipo žambrių, plėškės užmaunamos ant brankto. Ant ienų galų pritaikytas parungaris, kuris kinkant uždedamas arkliui ant nugaros.

Prieš 60–70 metų žemę tebeardavo žambriais, nors jau būdavo ariama ir plūgais. Iš medinių plūgų būdavo naudojami dviejų tipų plūgai: porinis ir vienaarklis. Pastarasis nuo pirmojo skyrėsi tuo, kad buvo kiek mažesnis. Medinių plūgų, kurie turėdavo medinę verstuvę, šioje apylinkėje nežinoma. Tuo tarpu bulvėms bei burakams vagoti tokie, t. y. su medinėmis verstuvėmis (į abi puses) plūgai ir dabar dar tebe naudojami.

Mediniai plūgai šioje apylinkėje iki šiol tebe naudojami (J. Vytės, K. Petrošiaus ir kitose Lembo kaimo sodybose tokių plūgų yra bent po du). Pastarųjų konstrukcija beveik tokia pati kaip ir geležinių, tik šie ilgesni (daugiau kaip 2 metrai). Vienaarkliais medinėmis nebeariama (III lent. 4–5 pav.).

Geležiniai plūgai šioje apylinkėje atsirado maždaug prieš 35–40 metų. Iš pradžių jie būdavo atsivežami iš Kretingos [2], o vėliau, šių plūgų modelį savo darbe ėmė taikyti vietos kalviai, kurie pagal kretingiškių plūgų pavyzdį darydavo plūgus vietos žmonėms pagal užsakymus. Iš to laiko vietos kalvių kaltų plūgų Lembo ir aplinkiniuose kaimuose dar yra daugybė išlikę. Jie iki šiol naudojami.

ŠAKARNIOS – PRIMITYVIOS AKĖČIOS

Senesnieji vietos žmonės [3] teigia, kad senovėje, prieš 100 metų, šioje apylinkėje būdavo naudojamos iš šakotų eglės kamienėlių padarytos akėčios, vadinos šakarniomis (šakarnės). Tokios akėčios dar prieš 10 metų Labardžių kaime (Rietavo vlsč., Telšių apskr.) prie namo (prie kokio konkrečiai, nenurodoma) numestos patvoryje tarp žolių gulėjusios.

Gamindami šakarnes, pirmiausia joms surasdavo tris stuobrius (kamienus), juos sudėdavo galais – taip susidarydavo skersiai (skersiniai). Tokioms akėčioms būdavo parenkamas vidutinio storumo eglės kamienas, kurio viršūnėje šakos tankesnės. Šakos paliekamos 20–30 cm ilgio (kaip virbalai). Akėčioms paruoštų stuobrių ilgis ir plotis – apie 2 metrai. Stuobrių storis: storgalio – apie 20 cm, laibojo galo – 10–12 cm. Stuobriai

sudedami taip, kad jų virbalai nesusisiektų. Visi 3 stuobriai užpakalyje sujungiami skersiniu, perrišant juos kliūbais (vytimis), bet taip, kad, akėjant stuobriai į vieną ir į kitą pusę galėtų laisvai vituluotis. Stuobrių priekiniai galai sujungiami dvigubu skersiniu, t. y. iš viršaus ir apačios, kryžmai, perrišant karklų kliūbais. Skersiniai būdavę storesni medgaliai, ties tomis vietomis, kur turėdavo priglusti ant stuobrių – įkirsti (įramtėti). Kadangi šakarnios būdavo velkamos dviejų arklių (porinės), tai kraštinių stuobrių galuose liepos karnų vyčių virvėmis būdavo pritaisyti onšai, ant kurių užmaudavo (perkišdavo) branktas [4]. (IV lent.)

Vėlesnių laikų tobulesnių šakarnių, t. y. medinių akėčių, šioje apylinkėje nežinoma. Prieš 70–80 metų, kaip atsimena Kazimieras Ruigis iš savo tėvo pasakojimų, šioje apylinkėje akėčios būdavo su geležiniais virbalais. Seniausios geležiniai virbalais akėčios buvo vartų formos, tik rėmai ir vidurio skersiniai būdavo iš stipresnio – rauplėto – beržo medžio padaryta. Tokių akėčių būdavo porinių ir vienaarklių. Porinių akėčių kampuose būdavo įtaisyti kebekliukai, į kuriuos įkabindavo branktus. Taip pat naudojamų akėčių būdavo ir kitokio tipo. Jos taip pat būdavo vartų formos, bet jų šalinių galai atsikišę, ilgi, o skersinių – tik du. Šio tipo akėčios jau nebenaudojamos.

DVIRAŽĖS

Naudojant „vartų“ formos porines akėčias, tuo pat metu iš paskos būdavo akėjama ir vienu arkliu pakinkytomis tokio pat tipo akėčiomis.

Naujoviškiausios iš medinių akėčių, turinčių geležinius virbalus, yra n a r i n ė s. Tai dvigubos, 1 metro kvadrato dydžio, kabliais į ąsas sukabinamos akėčios. Šio tipo akėčios plačiau pradėtos naudoti tik po Didžiojo karo (Pirmojo pasaulinio). Šiuo metu jau nedaug kas jų beturi.

Spyruoklinių (drapakų) akėčių prieš Didįjį karą čia nedaug kas turėjo, dabar – beveik kiekvienas ūkis turi. Zig-zag akėčių čia, šioje apylinkėje, vos vienas kitas stambesnis ūkis turi įsigijęs.

Vykstant į lauką arti, plūgas vežamas ant specialių r o g i k i ū arba š l a j u k ū, sukalamų dažniausiai iš pačvarčių (apvalkų). Akėčioms į lauką vilkti taip pat naudojami šlajukai, akėtvilkomis vadinami.

Volai senovėje ir šiuo metu daromi iš poros metrų ilgio apvalaus ir tiesaus beržo medžio rąsto. Jie taip padaromi:

Į volo galus įkalama apvalios geležies čeredukai (seniau tam naudodavo akėčių virbalus) ir ant jų įtaiso skersukus išgręžtomis skylėmis. Skersukai vienoj ir antroj volo pusėj sujungiami išilginiais (kartelėmis). Kinant strangos rišamos prie kartelių ir skersukų galų.

Volydavo žemę tuoj po sėjos, ypač jei būdavo tikimybė, kad laukas išdžius. Drėgnos, greitai neišdžiūstančios žemės nevolydavo.

ŽEMĖS DIRBIMAS

Senovėje iš rudens šioje apylinkėje jokia žemė – nei ražienos, nei buvusio vasarojaus laukas – nebūdavo ariamos, Senolių įsitikinimu, iš rudens aparta žemė suslenka (susislegia, sustoja, susiguli) ir pavasrį reikia ją iš naujo arti. Dabar šios senos teorijos čia jau nebesilaikoma ir naujoji karta – dabartiniai ūkininkai – iš rudens aria ne tik ražienas, bet, jei tik spėja, ir vasarojaus laukus aparia.

Pavasarij į laukus arti būdavo išeinama priklausomai nuo to, koks pavasaris, kokie orai. Dažniausiai prieš Velykas jau būdavo suspėta kokį rėžį susmaukti (suversti). Seniau būdavo geresni laikai. Tuo metu vidutinis ūkininkas samdydavo berną ir porą mergių. Pavasarij, pačioj arimo pradžioj, būdavo išeinama arti trimis arkliais. Į laukus išeidavo šeimininkas, bernas ir mergė – vieną rėžį smaukdavę bent trys žmonės. Kada būdavo ariama žambriu, arimo gylis, būdavo tik pusė to, kokia suariama dabar – ariant žambriu vaga būdavusi apie 3–4 colių (8–10 cm) gylio. Pradėjus arti plūgais, iš pradžių taip giliai pat niekas neardavo, nes visi manydavo, kad giliai aparus negerai augalams (giliai apvertus „nepaima“ trąšos). Dabar vagos gylis būna iki 6–7 colių (15–17 cm), t. y. stengiamasi kuo giliau arti. Apie akėjimą, ypač kol nebuvo atsiradę drapakų, tą patį galima esą pasakyti: „pabraižoma paviršium, palyginama – ir augdavo“. Varputis senovėje mažiau dirvose augdavęs, nes, negiliai apartoj dirvoj jis geriau, sėkmingiau išsiakėdavo.

Senovėje pūdymas žole labiau apželdavo. Po antrojo aparimo (mėšlų), prieš atkėlimą (kartojimą) pūdymas visada būdavo galvijų nuganomas. Nuganyta dirva – čystesnė (švaresnė). Žolė pūdyje keldavosi, ypač usnys ir svėrės. Dabar, kai pūdyką net drapakų išakėja, žolė ne taip jau auga, kaip kad augdavo tuo laiku, kai žambriu ardavo. Dabar pūdymas dar laikomas, bet didesnę jo dalį stengiamasi panaudoti: sėjama pašarui avižų, vikių arba mišinio, kuriuos kaip pašarą nuima (nupjauna) neprinokus. Tokius pašarui pūdyje sėjamus javus stengiamasi nuimti per šienapjūtę. Po to tuoj krečia mėšlą.

Vasarojui žemė paruošiama taip:

Miežiams suariama du kartus (antrasis kartas vadinamas atkėlimu). Seniau, kai ardavo žambriais, ypač prognozuojant, kad bus sausas laikas, miežiai būdavo sėjami po n o r a g u (atkeltoj žemėj pasėjama ir apariama).

(Nukelta į 22 p.)

Lembo kaimo (Šilutės r.) kapinaitės 2006 m. pavasarį

Kalbininko ir kunigo Kazimiero Jauniaus sodybos fragmentas Lembo kaime (Šilutės r.) 2006 m. pavasaris.
Rimanto Tautavičiaus nuotraukos

(Atkelta iš 21 p.)

Bulvės sodinamos atkeltoj žemėj. Sodinama žambriu. Yra du sodinimo būdai: pirmasis – v i e n a v a g ė, antrasis – d v i v a g ė, t. y., vienoj vagoj sodinama, o antra vaga paliekama tuščia. D v i v a g ė – dvi vagos sodinama greta, o trečioji paliekama tuščia. Bulvių daigams ėmus iš žemės keltis, akėjama. Kai bul-

vės sudygsta, žambriu v a g o j a m a. Vagojama kelis kartus (3–5), kol bulvės pradeda žydėti. Senovėje, be baltųjų bulvių, taip pat buvo mėgstamos mėlynosios ir margosios. Šiuo laikotarpiu paplitusi bulvių atmaina – ž a l a p ė s i r g a r b a r i n ė s.

Žemės paruošimas bulvėms, sodinimo būdas ir kt. šiuo metu yra toks pat, koks buvo ir maždaug prieš 50 metų.

Vagojimui skirtų plūgų kaimuose yra tik po keletą. Juos kaimynai vienas iš kito skolinasi. Bulvės, ypač skirtos sėklai, seniau ir dabar žiemos metu laikomos laukuose – smėlėtose pakilumėlėse specialiai iškastoje duobėse.

Žirniai sėjami po noragu. Jie sėjama ir ant viršaus, bet taip sėjant žymi sėklos dalis išdžiūsta. Dabar jau reta, kad kas ką „po noragu“ sėtų. Žirnius dabar sėja į iš rudens apartą žemę ir rūpestingai įakėja drapakū.

Linams, lygiai kaip ir miežiams, atkeliama. Linai būdavo sėjami ir dirvone (naujai išplėštoje vietoje). Linams žemė, senųjų patyrimu, esą, ne taip svarbu gerai išdirbti. Dabar dažnai linai sėjami į dobilieną, vieną kartą (vėlai) aparus.

Avižoms – „bet kokia, bet kaip paruošta žemė tinka. Avižos „įsikabina“ į paprasčiausiai apartą žemę, paprastai ją „apibraižius“ (apakėjus).

Sėjant vasarųjų reikia žinoti, kur ką sėti. Bulvė neaugs molio bei kitokioj nuolat šlapioj, drėgnoj žemėj. Žirniams netinka smėlynas (žirniai mėgsta labiau prie molio žemę).

Miežiai ypač gerai auga ten, kur gerai dera rugiai – jiems tinkai su molio podirviu žemė, pakilesnė.

Avižos nebijo drėgnų vietų. Visi javai sėjami pamečiui. Negerai kitais metais į tą pačią dirvą sėti vėl tuos pačius javus. Senųjų patyrimu, a t s ė j a niekada neduoda reikiamo derliaus, nors žemė ir būtų buvusi krėsta.

Nesėjama šiaurės vėjui pučiant, nes kitas kurios nors pusės vėjas sėklą pagauna. Tik bulvės paskutinį kartą vagojamos šiaurės vėjui pučiant.

Šv. Povilo bei Šv. Jurgio dienomis ir trečiąją Sekminių dieną negalima žemės judinti (nieko lauke negalima dirbti).

Šv. Povilo dieną dirbant bulvės „išgyvatėja“ (kirmija), javus (šiaudus) kirminai nukirs. Šv. Jurgis turi žeme perjoti – pašvęsti. Jei trečiąją Sekminių dieną dirbama, ledai išmuš.

Miežius sėjama, kai obuolį per stogą galima permesti, kai jaunučiai pušų metūgiai nulinksta.

Sėmenims sėti pasirenkama tyki diena, kai danguje drūžės, kai kadugiai dulka, ore žirgeliai („velnio kumeliai“) skraido. Kviečius sėjama saulei dar netekėjus, mėnuliui nusileidus.

Kanapės sėjamos saulei nusileidus; tada paukščiai nelesa.

Avižos sėjamos ievoms sužydėjus.

Kaip daugelyje vietų, taip ir čia iki šiol yra išlikęs paprotys, pavasarį pirmą dieną žemę arusius vyrus vandeniui aplaistyti. Šeimininką vandeniui apipila pati šeimininkė, o kitus – mergės.

Senovėje jaunas ar senas, prieš pradėdamas pirmąją vagą, persižegnodavo pats ir peržegnodavo priešais buvusį nepradėtą arti lauką.

Iš pavasario, kol daug laukuose darbo, dirbama trimis arkliais [5]. Artojai pakaičio sugula apie pusantros ar porą valandų (gula per pietus). Laukus dirbant (ariant), per pertraukas artojo pareiga prižiūrėti arklius, pakinktus bei kitus darbo įrankius. Tuo laikotarpiu visokie kitokie darbai atidedami vėlesniam laikui.

Kai būdavo ariama žambriais, pats žambrių vagų varymo būdas – į vieną pusę. Kai ariama plūgais – išmetimai (į šalis) ir sumetimas (suarimas į vidų ir į kraštus).

MĖŠLAVEŽIS (MĖŠLAVĖŠTIS)⁶

Senovėje jokių dirbtinių (mineralinių) trąšų niekas nežinojo. Zuperį pradėta vartoti, bet dar ne plačiai, prieš 60 metų. Plačiai zuperis paplito maždaug nuo 1905 metų. Gyvulių mėšlo seniau (prieš 50–70 m.), ko gero, daugiau sukaupdavo, negu dabar. Pavasariop bei vasaros metu, kai pritrūkstama kraikui šiaudų, į staldus būdavo verčiamos eglėlių bei pušų minkštesnės (be medžio) šakos. Be to, būdavo dalgiu pjaunama bei raudumais iš ganyklų šilai, kurie esą geras kraikas (šilus ir dabar kai kas naudoja).

Mėšlas, kaip dabar, taip ir seniau, būdavo branginamas. Kai kuri nors dirvos dalis tapdavo nualinta, tokiai žemei, metus ar net dvejus būdavo duodama „pailsėti“, ypač kai mėšlo trūkdavo. Besiilsinti žemė – dirvos dalis – buvo vadinama bundodaržiu. Dirvose gyvuliams gardai, kad gyvuliai patręštų dirvą, būdavo tveriami tik dvaruose. Kaimuose tam naudojamų gardų beveik niekas nežinojo.

Be galvijų mėšlo stalduose (kūtėse), žiemos metu dar prisikaupdavo ir žąsų bei vištų mėšlo (visą jį panaudodavo tręšdami daržoves, ypač kopūstus).

Mėšlavėštis prasidėdavo dažniausiai apie Sekmines. Nuo seno iki pat šiol Lembo ir eilėje kitų kaimų, mėšlas vežamas talkomis – sueina giminės, bet dažniausiai kaimynai ir kimba į darbą. Mėšlavėštis čia užtrunka vieną dieną. Vežama 5–8 vežimais. Seniau mėšlui vežti būdavo specialūs vežimai – k r i p l ė s (plutungės). Tai vežimai be gardų, nenukeliami. Dabar įėję į

madą kiek kitokie vežimai – nukeliami, kuriuos ir kitiems reikalams naudoja, ir važinėja.

Mėšlo į laukus vežimo tvarka mažai kuo keitėsi. Mėšlą stalduose krauna 5–6 kabintojai, arba, jei laukas netoli, tai dažniausiai kabintojų pristatoma tiek, kiek yra pakinkytų vežimų. Vežimams į lauką varinėti skiriamas varinėtojas (furmonas, važiuotojas) – dažniausiai piemu. Dirvoje vežimams versti būna vienas žmogus – vertėjas. Dirvoje mėšlą krato vien moterys – mergės, ardytojos. Jų dažniausiai būna tiek, kiek ir kabintojų.

Senovėje (ir prieš 50 metų) mėšlą stalduose kabindavo medinėmis dviražėmis bei keturražėmis. Ant jų virbalų galų būdavo užmaiti geležiniai vaikščiukai-šakės. Smulkesnis bei į purvynę virtęs mėšlas (laidariuose), būdavo kabinamas medinėmis lopetomis (jų galai būdavo apkaustyti). Tas šakes ridlia, ridliomis vadindavo (žr. lent. 1). Iš medžio padarytų kablių – verteklių, senovėje būdavę ir medinių. Tokius verteklius pasidarydavo kiekvienas ūkininkas.

Talkai užbaigus vežti mėšlą, visada būdavo kelinama (dabar taip pat) nubaiga (nuo pasitenkinama vakariene, kurios metu patiekdavo geresnio maisto. Iš anksto būdavo parūpinama ir alkoholinių gėrimų (alaus, degtinės).

Mėšlą apardavo tuoj pat, jei tik nereikėdavo eiti į talką pas kaimynus bei gimines. Ilgai mėšlą ant dirvos palaikius, jis išdžiūva ar yra lietaus išplakamas, o tada nauda jau nekokia.

Jei pavasarį visai dirvai (pūdymui) mėšlo neužtenka, rudenį ją patręšia. Taip būdavo seniau, taip yra ir dabar.

Šiais laikais tręšiant nemažai panaudojama ir mineralinių trąšų. Ne tik rugiams (rudeni), bet ir vasarajui daug zuperio (superfosfato) naudojama, taip pat ir kalio bei kitų trąšų. Dabar javų derlius, lyginant su tuo, koks būdavo prieš 30 metų, yra žymiai geresnis.

1. Su šiuo padavimu siejama Lembo kaimo istorija, t. y. patys Lembo gyventojai (J. Jaunius, K. Petrošius ir kt.) senelių pasakotus atsiminimus aiškina, taip: „Žmogus, atplaukęs laiveliu, apsistojo, įsikūrė. Nuo to laiko ir soda prasidėjo. Teigiama, kad ir pats Lembo kaimo pavadinimas kilęs nuo čia apsistojusio žmogaus pavardės.

2. Kretingoje buvusios specialios plūgams kalti kalvės-dirbtuvės ir ten padarydavo tokius plūgus, kaip kad ir fabrikuose.

3. Tadeušas Martinkus, 70 metų amžiaus; Antanas Grikšas, 89 metų amžiaus iš Papinaujo kaimo ir Pranas Ramanauskas, 50 metų amžiaus iš Lembo kaimo (Kvėdarnos vlsč., Tauragės apskr.).

4. Smulkmenų, ypač kaip šakarniomis akėdavo, kiek kas tokių akėčių turėdavo ir t. t., surinkti nepavyko. Taip pat nesužinota, ar buvo šakarnių vienaarklių. Tačiau sužinota, kad to tipo akėčių (šakarnių) Šaukėnų valsčiuje (Jurgoniškių, Svilės, Toliūčių, Varputėnų, Valatkių ir kituose kaimuose) būta tik vienaarklių ir vieno stuobrio.

5. Darbo dienos dalių specialių pavadinimų, kaip kitur, pvz., „paėmimai“ ir kt., čia nėra. Prieš pusryčius vadinama „nuo ryto“, „priešpusritis“ ir kt.

6. Mėšlavėštis, kaip specialus terminas čia nenaudojamas. Mėšlaveščio darbymetis čia vadinamas talka. Terminas „talka“ naudojamas kalbant ir apie darbymetį, kai miškas vežamas.